

До:

Г-н Кирил Ананиев, Министър на здравеопазването

Пл. Света Неделя 5

София 1000

Г-н Красимир Вълчев, Министър на образованието и науката

Бул. Княз Дондуков 2А

София 1000

Доц. д-р Христо Хинков, дм, Директор на Национален център по обществено здраве и анализи

Бул. „Академик Иван Евстатиев Гешов“ 15

1431 София

Г-жа Силвия Георгиева, Изпълнителен директор на Националното сдружение на общините в Република България

Кв. Гео Милев, ул.Голаш 23

1111 София

Копие:

Г-жа Мая Манолов, Омбудсман на Република България

Ул. Георг Вашингтон 22

София 1202

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

на основание чл. 117 от Административно-процесуалния кодекс

От:

Фондация „За храната“, ЕИК 177178582, седалище и адрес на управление гр.София, ул. „Царево село“ №11А, ет.5, ап.19.

Националната стратегия за детето 2008 – 2018 г., приета в изпълнение на чл. 1, ал. 3 от Закона за закрила на детето посочва „**промоцията на здравословното хранене сред децата и учениците**“ като една от мерките, които следва да бъдат предприети във връзка с изпълнение на стратегията. Съвсем наскоро, на 11 април 2018 Министерски съвет прие Национална програма за закрила на детето за 2018 г., чиито раздел втори акцентира върху „**правото на детето на здравословен начин на живот**“. Програмата очертава набор от дейности, планирани за 2018, които трябва да осигурят това право - популяризирането на здравословното хранене като ценност, гарантираща емоционално и физическо здраве на децата, обучение на специалисти от училища и детски заведения за провеждане на информационни и образователни дейности по здравословно хранене с деца и родители, провеждане на беседи с деца и родители с цел информиране за ползите от здравословното хранене и вредите от нездравословните храни, обучение на медицински специалисти от здравните кабинети в училища от гр. София за изграждане на навици за здравословно хранене на учениците и други.

Фондация „За храната“ подкрепя усилията на институциите да осигурят правото на децата на здравословен живот и особено много се гордее с това, че Националната програма за закрила на детето за 2018 за първи път отчита здравословния живот като право и ценност и очертава поредица от действия, които имат за цел да адресират наболели обществени проблеми с отражение върху живота на нашите деца – липсата на достатъчно разбиране относно значението на пълноценното и здравословно хранене сред родители, баби и дядовци, институции и обществото като цяло, евтина, некачествена и непълноценна храна, предлагана в училища и детски градини, липсата на достатъчно пресни плодове и зеленчуци в менюто на децата, липсата на адекватно образование за здравословно хранене на децата сред медицинските специалисти, които се грижат за тяхното здраве, сред готвачите, които приготвят тяхната храна в училище или в детската градина, или сред служителите в общини, училища и детски заведения, както и липсата на подкрепа за родителите, които се опитват да хранят собствените си деца пълноценно.

Развитието на децата и защитата на техните права е приоритет, изискващ концентрация на ресурси, постоянно политическо и обществено внимание и максимална координация на държавните и образователните институции, социалната система, родителите, здравните специалисти и другите членове на обществото. В подкрепа на популяризирането на здравословното хранене като ценност и правото на нашите деца на здравословен живот, фондация „За храната“ предлага на Вашето внимание следните въпроси, които би следвало да се адресират при актуализиране на нормативната уредба и разработване на конкретните действия за изпълнение на Националната програма за закрила на детето за 2018:

Повече плодове и зеленчуци

Въпреки формалните препоръки за здравословно детско хранене, заложи в Наредба 2 от 7.03.2013 г. за здравословно хранене на децата на възраст от 0 до 3 години в детските заведения и детските кухни („Наредба 2“), Наредба No 6 от 10 август 2011 за здравословно хранене на децата на възраст от 3 до 7 години в детски заведения и Наредба No 37 от 21 юли 2009 г. за здравословно хранене на учениците, в българските учебни заведения децата се хранят с много тестени продукти и захар, и недостатъчно плодове и зеленчуци.

Например, съгласно чл.10, ал.1 на Наредба No 6, децата на възраст от 3 до 5 години трябва да получават най-малко 300 грама плодове и зеленчуци дневно, а тези на възраст между 5 и 7 години – най-малко 350 грама. Само кратък поглед върху няколко менюта на детски градини избрани случайно и публикувани в интернет показва, че в менюто на децата преобладават тестото и захарта, а от препоръчителните 300 – 350 грама пресни плодове и зеленчуци на ден, в тези менюта трудно се нанасят повече от 100 грама. За съжаление готвачите и директорите в детските градини и дори институциите не виждат нищо тревожно в това. Напротив, според институционалните експерти наредбите се базират на препоръки за целодневно петкратно детско хранене, а децата получават три-или четирикратно хранене в детската градина и едно-или двукратно хранене в училище. Следователно, каквото не получават там, трябва да се осигури от родителя вкъщи. Тази логика обаче поражда следните проблеми:

- Децата в детските градини имат 4 хранения в детската градина и само една вечеря вкъщи. Ако приложим горната логика, с една вечеря семейството трябва да компенсира 200-250 грама пресни плодове и зеленчуци, които детето не е получило в детската градина;
- Ако в рамките на 4 хранения едно дете е яло тесто и захари, на вечеря трудно могат да бъдат предложени 200-250 грама пресни плодове и зеленчуци;

- В училище децата се хранят с много тестени храни и храни съдържащи захар, които често само с едно хранене надхвърлят препоръките за дневен прием на въглехидрати, като същевременно не получават пресни зеленчуци.
- Децата посещават детска градина и училище, за да учат, и ако там се предлага тесто и захар, те научават, че тестото и захарта са част от ежедневието и са одобрени от училището и обществото. Едно ядене вкъщи на ден не е достатъчно, за да изгражда навици и нагласи.

Ето защо ние предлагаме изменение на нормативните актове в следната посока:

Дневните менюта в детските градини и училища, както и създадените на тази база рецептурници:

- (1) Да отчитат факта че различен брой хранения се осъществяват в училище и детската градина, съответно нормативно определения грамаж да бъде пропорционален на броя хранения, които се осъществяват там.
- (2) Наредбите да включат препоръки за ползване на сезонни пресни плодове и зеленчуци, за сметка на консервирани и сушени, както и препоръки източници на въглехидрати да са плодове и зеленчуци или разнообразни цели зърнени култури с минимална технологична обработка. Като зърнени безглутенови култури да бъдат предложени: кафяв ориз, елда, просо, царевица, киноа и други. Така ще се избегне съществуващото в момента положение – пълнозърнеста филия да се предлага само 2 пъти седмично, а всички останали тестени хранения (сандвичи, филии, банички, милинки и други) да са произведени основно от бяло брашно и/или захар и да се предлагат ежедневно.
- (3) Да се наложи максимално допустимо количество на храни със съдържание на бяло брашно и захар на дневна база, отново с посочено количество пропорционално на броя хранения, които се осъществяват в съответното заведение.
- (4) Да се заложи изискване хранителните стойности на съставеното дневно меню да сочат информация за конкретното съдържание на източника на въглехидрати, като се обособят отделно плодове и зеленчуци и отделно зърнени храни. Така, разграничавайки източника на въглехидратите, контролът при изпълнение на наредбите ще бъде реален и приложим, както от институциите, така и от самите родители.

Фондация „За храната“ предлага тези промени, не защото не съзнава, че нормативната база се структурира в правилна насока и ограничава добавените захари или съдържа норми за необходимия прием на хранителни вещества. Промените се налагат, защото според нас нормотворците трябва да отчитат факта, че прилагането на тези норми се сблъсква със съществуващите навици и нагласи на децата да се дават ежедневно и неколkokратно мекици, баници, кексове, филии и нишестени кремчета, защото някога техните родители, баби и дядовци са хранени така. И докато този начин на хранене има своето обяснение в миналото, когато зърнените продукти са най-евтиният, достъпен и разпространен източник на въглехидрати необходими за оцеляването, то днес делът на децата с наднормено тегло расте застрашаващо и достъпът до разнообразна, качествена и пълноценна храна би трябвало да бъде приоритет. Не случайно много държави в ЕС са актуализирали хранителните си пирамиди и в основата вече не са хлябът и тестените продукти, а целите зърнени храни с минимална технологична обработка, плодовете и зеленчуците. И макар обществените нагласи да се променят по-бавно, отговорност на нормотвореца е да бъде крачка напред и да наложи подходящи правила там, където е нужно, за да се преодолеят старите навици и съществуващите практики и да се отчетат съвременните концепции за пълноценното, разнообразно и качествено хранене.

Качество на храната, осигурявана в училище

Програма „Безплатна училищна закуска“

Фондация „За храната“ приветства факта, че подпомагане храненето на децата на етапа на задължително образование (известно като програми „Безплатна училищна закуска“, „Безплатен училищен плод“, „Училищно мляко“) е вече обхванато от новата Наредба за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование. Считаме, че този подход е ползотворен, тъй като дава възможност за ефективна грижа относно храненето на всички деца, посещаващи училище.

Нашата тревога е породена от факта, че недостатъчното финансиране, измества фокуса на подпомагането от въпроса за пълноценното и балансирано хранене към удовлетворяване на бюджетни потребности. Недостигът на осведоменост на различните участници в процеса (първостепенни разпоредители с бюджетни средства, общини, доставчици, училища и самите семейства) по отношение на пълноценното хранене и ролята на отделните субекти в процеса на подпомагане на храненето, води до: (а) неадекватни задания при обществените поръчки (заданията са фокусирани върху доставката на изгодна (евтина) храна, но не и върху качествена и пълноценна храна); (б) апатичност от страна на възложителите на обществени поръчки (вместо да контролират хранителните качества на продуктите, директорите считат, че е достатъчно храната да е в срок на годност) и (в) пасивност на потребителите на храната (децата я изхвърлят, а родителите, вместо да повдигнат въпроса за некачествената и непълноценна храна или да упражнят контрол посредством обществения съвет към училището, просто изхвърлят храната или писмено отказват да бъде давана на децата им). Нещо повече, докато при сигнал БАБХ и РИОКОЗ контролират безопасността на храните, Министерство на здравеопазването и неговите структури не са ангажирани с контрол върху хранителната стойност на предоставяните храни, защото програмата се осъществява на основата нормативни актове на Министерство на образованието и науката или чрез усилията на Министерство на земеделието и храните.

Столово хранене

Подобно на програмата „Безплатна училищна закуска“, недостатъчното финансиране, измества фокуса и на столовото хранене от въпроса за пълноценното и балансирано хранене към удовлетворяване на бюджетни потребности. Операторите на училищните столове се избират на принципа на обществените поръчки, като критерият с най-голяма тежест е най-ниската цена, а качествено, балансирано и пълноценно хранене въобще липсва като критерий. Дори и родителите, участващи в тръжните комисии да искат да наложат пълноценното и разнообразно хранене като изискване към операторите на училищните столове, на практика те са лишени от тази възможност. И това е така, от една страна, защото към този момент заданието за обществената поръчка е вече изготвено и не съдържа такова изискване, а от друга, защото договора с оператора е бланкетен, приложен към тръжната документация и вече утвърден, така че възложителите не допускат изменение в съдържанието му.

Предвид отбелязаните проблеми, фондация „За храната“ прави следните препоръки.

- **Независимо от различната си роля или функция по отношение на програма „Безплатна училищна закуска“, „Безплатен училищен плод“, „Училищно мляко“, различните институции (МОН, МЗ, РСЗ) да изградят партньорски взаимоотношения и да си сътрудничат за трансформирането на програмата в ефективна грижа за здравословното хранене на децата като право и ценност;**
- **Директорите на училища и ръководителите на другите разпоредители с бюджетни средства да отчитат здравословното хранене на децата като право и ценност и да осъществяват контрол върху програмата и от тази гледна точка, не само от гледна точка на годната и евтина храна;**

ФОНДАЦИЯ
ЗА ХРАНАТА

- Да се възстанови връзката между училището и родителите и да се подобри комуникацията по въпросите на пълноценното хранене;
- Обществените поръчки да залагат здравословното, разнообразно и пълноценно меню като критерий за избор на оператор на училищен стол, който също да бъде оценяван при провеждане на обществените поръчки;
- Операторите в училищните столове и детски градини да бъдат задължени да представят информация за хранителните стойности на съставеното от тях дневно меню с конкретно пропорционално съдържание на източника на въглехидрати: обособено на плодове и зеленчуци и отделно на зърнени храни. Така контролът при изпълнение на наредбите ще бъде реален и приложим, както от институциите, така и от самите родители.

В заключение бихме искали да отбележим, че дори и здравословното хранене да бъде разглеждано в икономически, социален или екологичен контекст, това, на което трябва да се обърне особено внимание е един приоритет – въздействието върху детското здраве. Здравословното хранене е фактор определящ здравето и качеството на живот, а децата са най – уязвимата група потребители, които не са в състояние да направят здравословен избор сами. Пълноценното, разнообразното и балансирано хранене на децата с качествени хранителни продукти следва да бъдат елемент от подкрепяна и развивана от институциите и обществото политиката на профилактика, насочена към отглеждането на здрави деца. Защото тези деца са бъдещото европейско население и техните навици и компетентност да правят информиран избор за своето здраве ще определят качеството на живот на Европа и България.

Фондация „За храната“ .....

/Наталия Димитрова, Председател/

Предложението се подкрепя от:

Асоциация Родители

София, жк. Яворов, бл. 73, ет. 2, тел. 02/944 17 99, e-mail: office@roditeli.org, представлявано от Яна Алексиева, Изпълнителен Директор, член на УС на Асоциация Родители.

Национална мрежа за децата

София, бул. "Витоша" №58, ет. 4, тел.: 02 444 43 80, e-mail: office@nmd.bg, представлявано от Георги Богданов, Изпълнителен Директор.

